

Tutoriál č. 1

Jana Soukopová

[Obsah přednášky]

- Financování životního prostředí
- Politika životního prostředí,
- Politika životního prostředí EU
- Státní politika životního prostředí ČR
- Ekonomické nástroje ochrany životního prostředí

[Financování ochrany ŽP]

- Výše výdajů na životní prostředí - jeden z indikátorů pro posuzování úrovně péče o životní prostředí

nejen na úrovni obcí a vlády, ale i na úrovni podniků i v rámci srovnávání péče o životní prostředí v EU.

Klasifikace environmentálních výdajů

- klasifikace podle **oblastí** ochrany životního prostředí;
- klasifikace podle **zdrojů financování**;
- klasifikace podle **sektorů** a
- klasifikace podle **druhů výdajů**.

Klasifikace podle oblastí ochrany ŽP

v současné době je možné klasifikace dělit na klasifikace související s:

- aktivitami na ochranu životního prostředí (kvalitativní aspekt ochrany). Mezi tyto klasifikace patří:
 - CEPA (Classification of Environmental Protection Activities) nebo
 - CEPF (Classification of Environmental Protection Facilities)
- přírodními zdroji, jako jsou aktivity které mají za cíl řízení a využívání zdrojů. Pro klasifikace výdajů na ochranu životního prostředí se pak používá klasifikace CRUMA (Classification of resource use and management activities), která vychází z klasifikace přírodních zdrojů (Classification of Natural Resources).

Klasifikace podle CEPA 200

- CEPA 2000 (Classification of Environmental Protection Activities)
 - využívána k vymezení aktivit, produktů, výdajů a ostatních transakcí, jejichž prvotním účelem je ochrana ŽP.
 - výdaje jsou dále děleny podle jednotlivých oblastí ochrany ŽP
 - od roku 2002 je používána jako mezinárodní standard

[Kategorie CEPA 2000]

1. Ochrana vody
2. Ochrana ovzduší
3. Nakládání s odpady
4. Ochrana půdy a podzemní vody
5. Ochrana biodiverzity a krajiny
6. Redukce působení fyzikálních faktorů
7. Správa v ochraně ŽP
8. Výzkum a vývoj
9. Ostatní činnosti v ekologii

Klasifikace podle zdrojů financování

- Z hlediska vlastnictví
 - **zdroje soukromého sektoru** (kdy soukromý sektor je představován zejména podnikatelskými subjekty, nestátními neziskovými organizacemi, domácnostmi a jednotlivými občany)
 - **zdroje veřejného sektoru**, které tvoří výdaje státního rozpočtu, rozpočtů organizací veřejného sektoru včetně obcí a krajů.
- Z hlediska původu finančních prostředků
 - zdroje **zahraniční - mezinárodní** a
 - zdroje **vnitrostátní**.

[Podle sektorů]

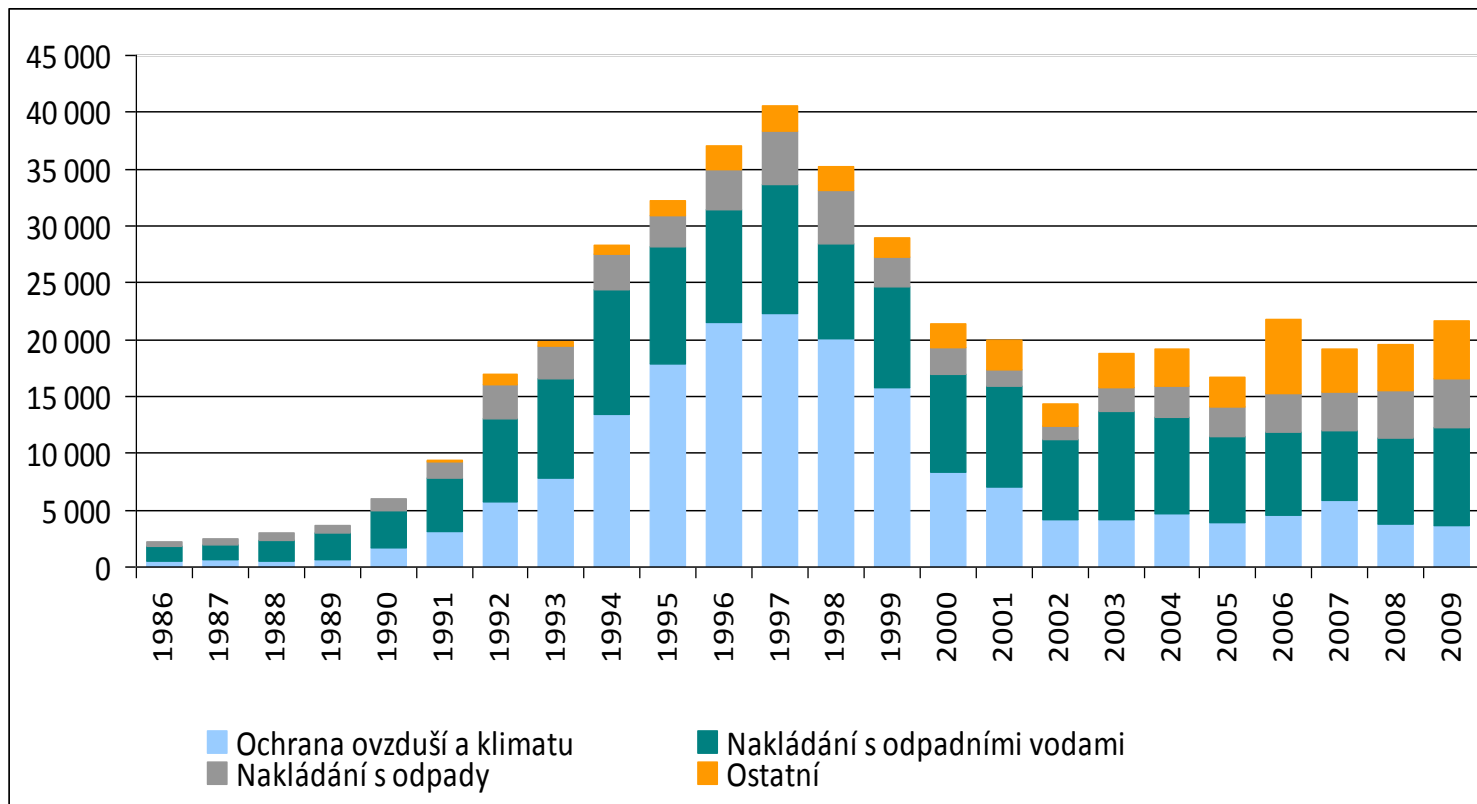
- Výdaje ziskového sektoru
- Výdaje neziskového sektoru

[Podle druhů výdajů]

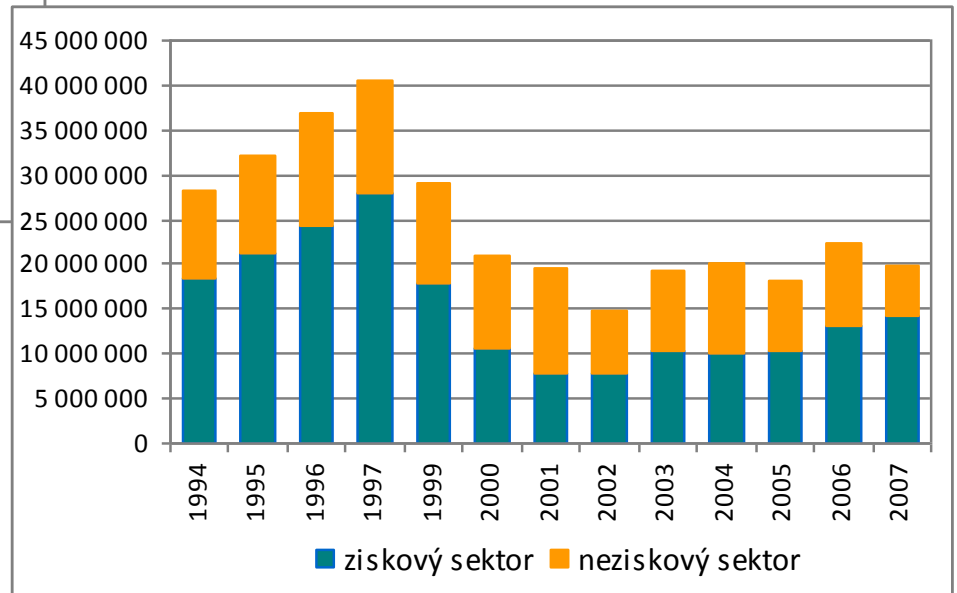
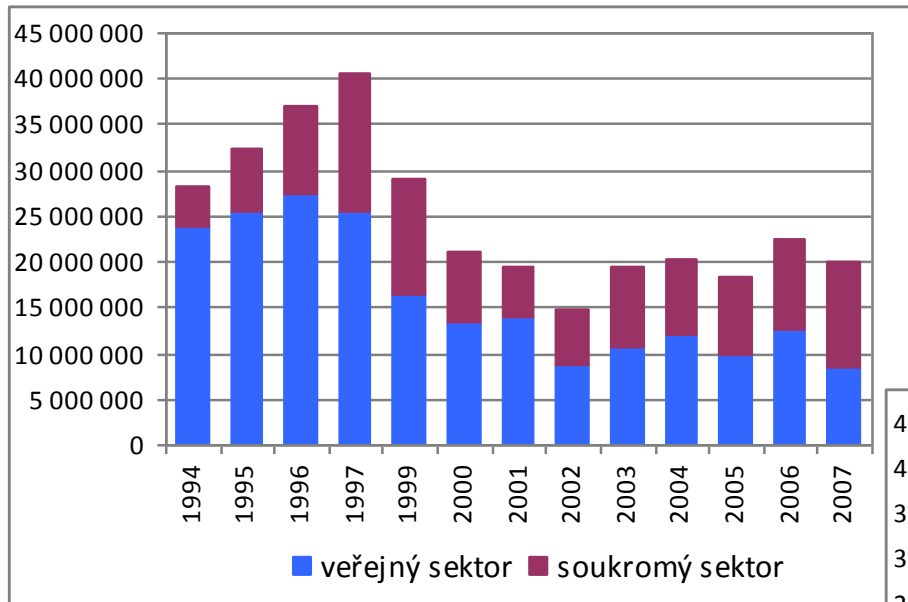
- Investiční výdaje
 - všechny výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku (DHM), sledují se od roku 1986
- Neinvestiční výdaje
 - všechny výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku (DHM), které vykazující jednotky vynaložily na pořízení DHM (koupí nebo vlastní činností), spolu s celkovou hodnotou DHM získaného formou bezúplatného nabytí, nebo převodu podle příslušných legislativních předpisů, nebo přeřazením z osobního užívání do podnikání. Sledují se až od roku 2003

Investiční výdaje

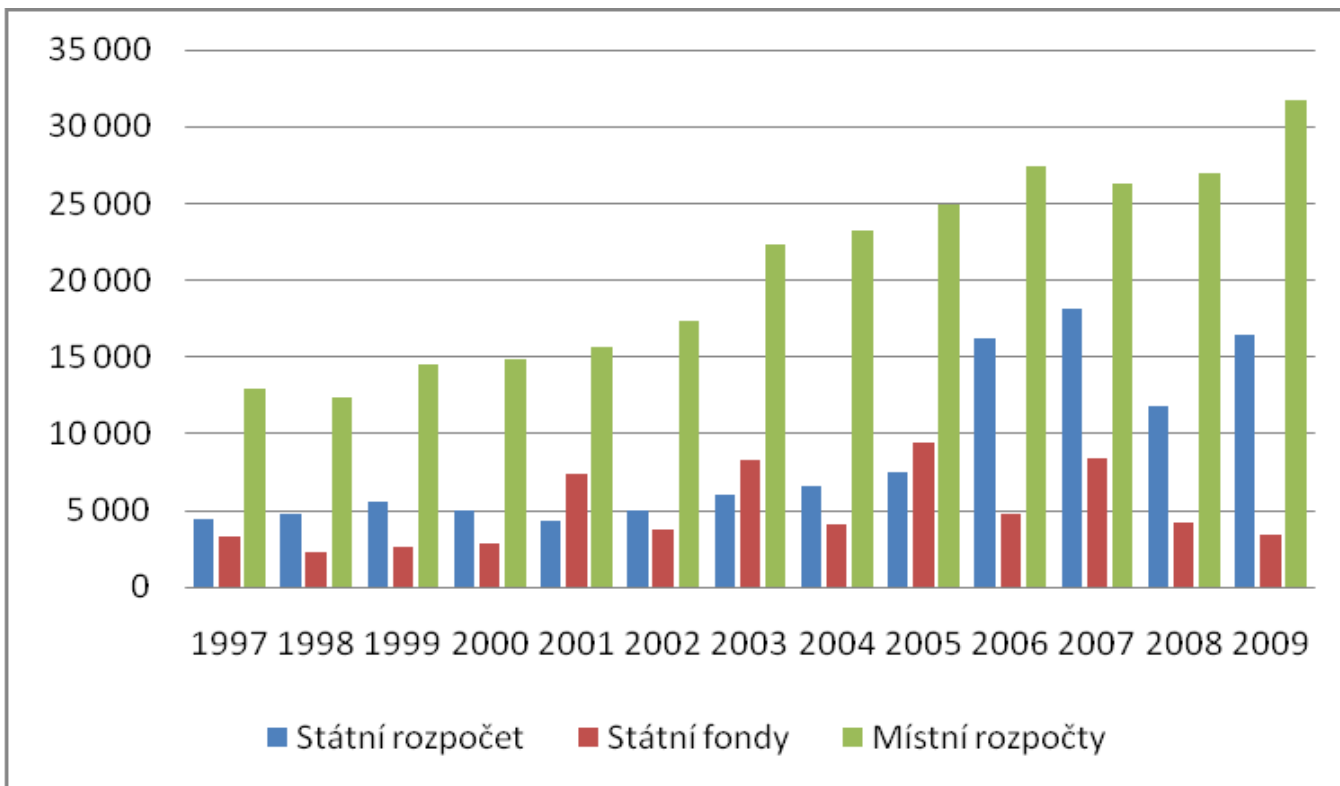
■ Podle CEPA 2000

Podle zdrojů financování a podle sektorů

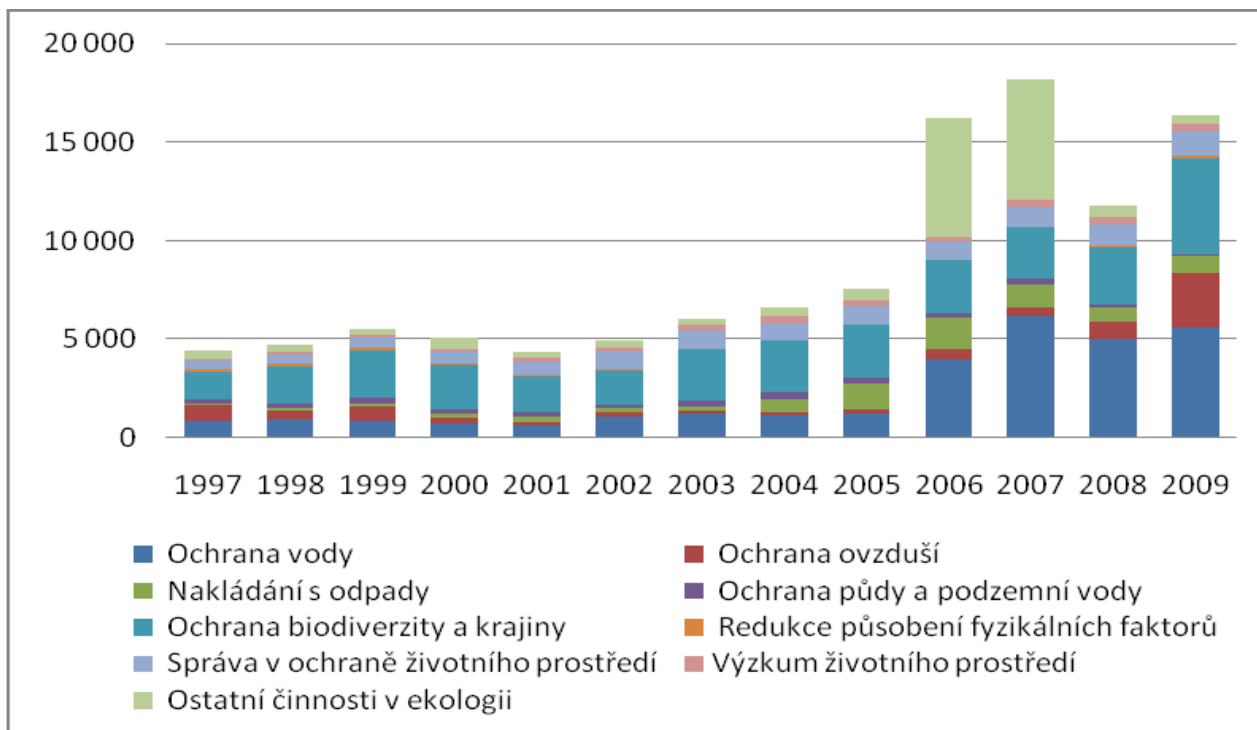

Veřejné výdaje na ochranu ŽP v mil. Kč

Státní rozpočet

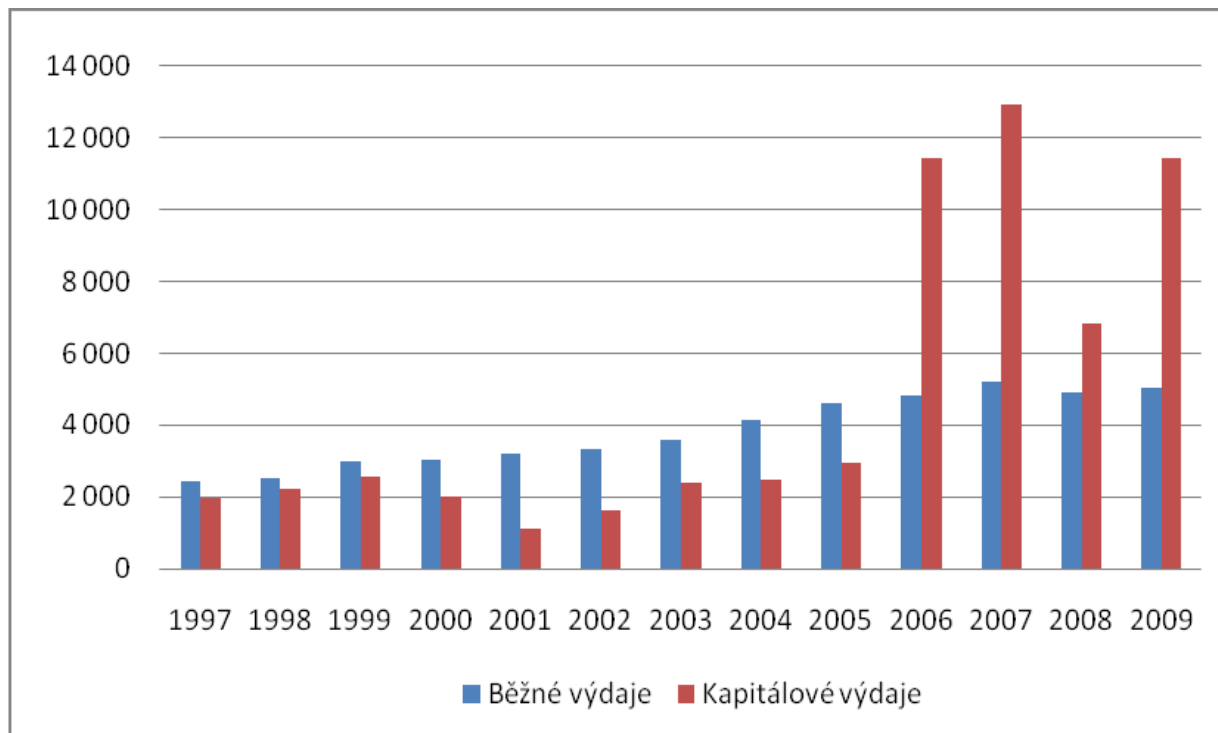
v mil. Kč

Dlouhodobě jsou prostředky státního rozpočtu alokovány zejména do oblasti **ochrany biodiverzity a krajiny**, v posledních letech pak také na **ochranu vody** a do oblasti ostatní činnosti v ekologii, do které patří zejména různé ekologické programy a spolupráce se zahraničím, u kterých lze do budoucna očekávat nárůst

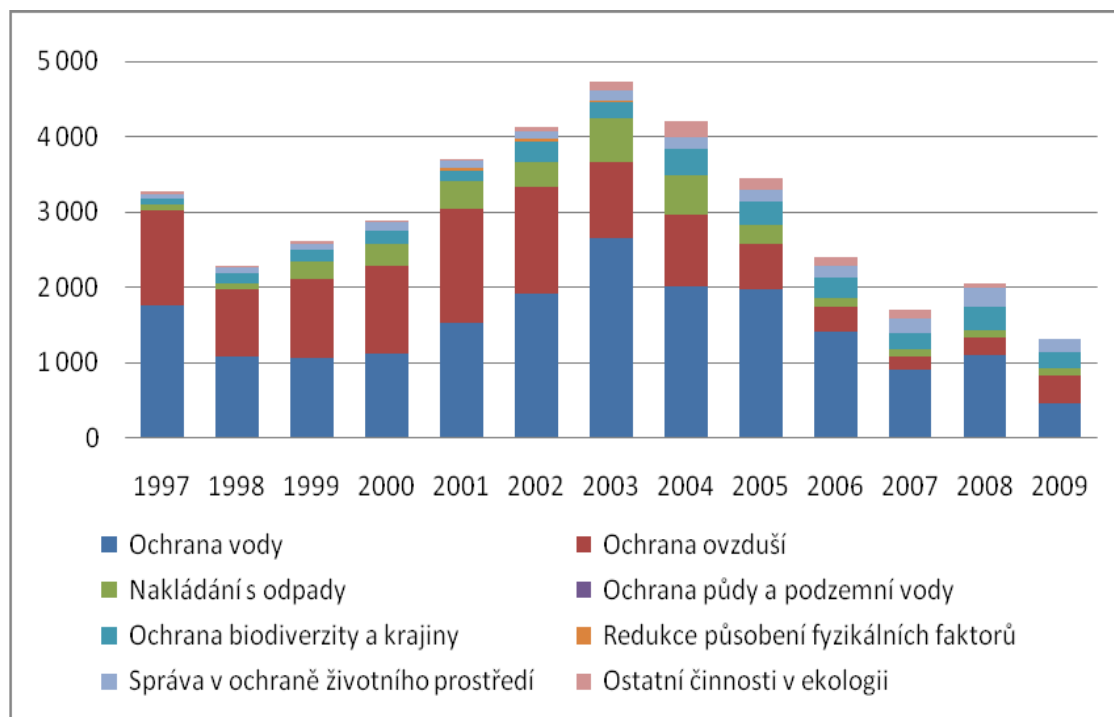
Státní rozpočet

v mil. Kč

Fondy - SFŽP

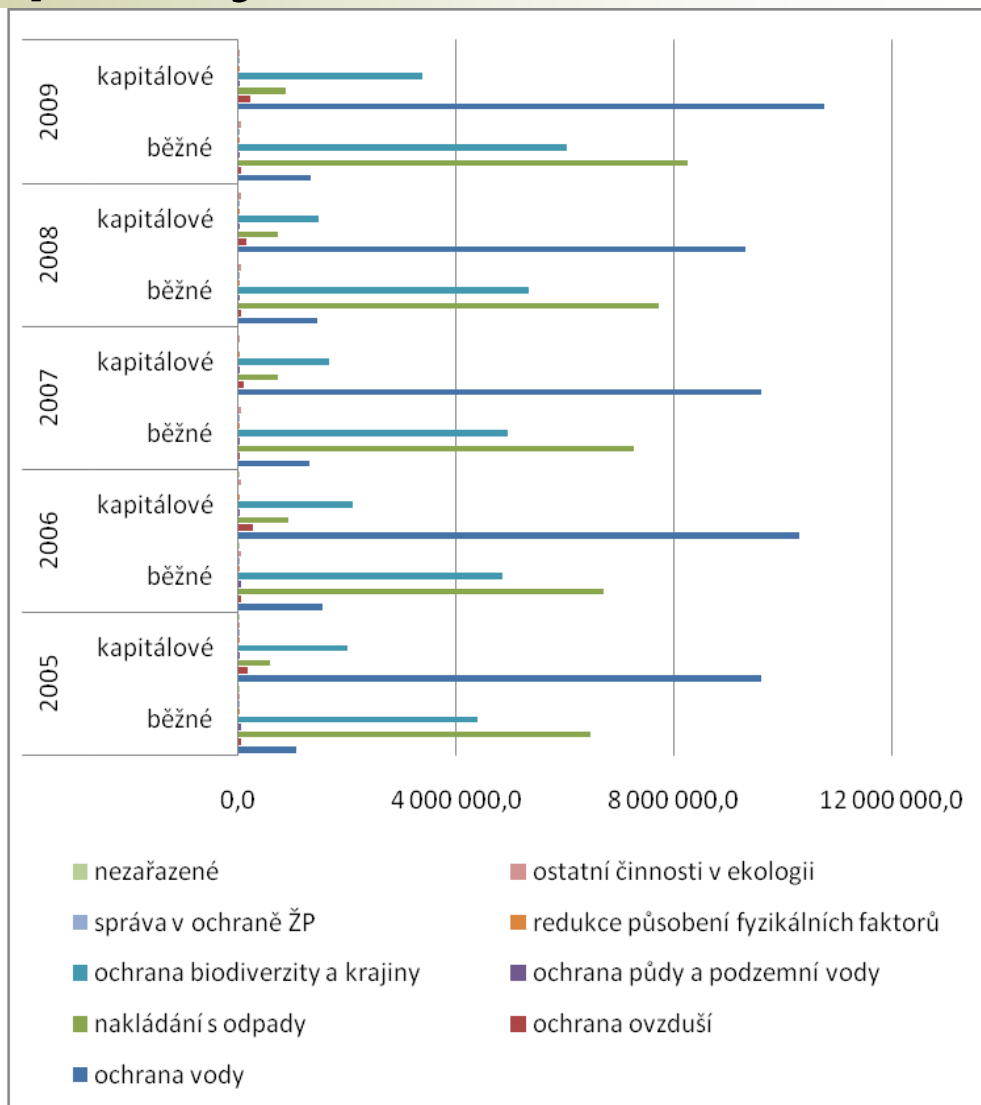
v mil. Kč

Z rozpočtu SFŽP je dlouhodobě podporována oblast ochrany vody a ochrany ovzduší, v posledních letech významněji také správa v ochraně ŽP.

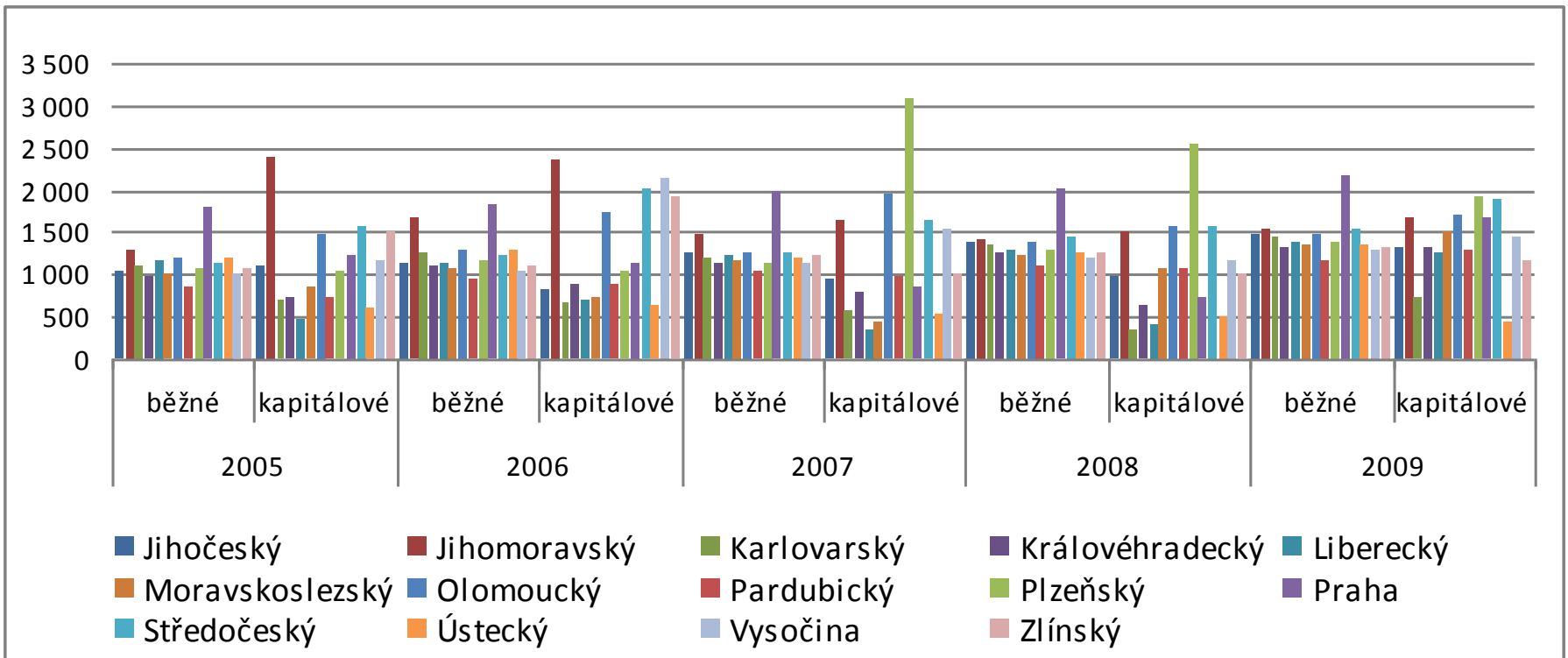
Územní rozpočty

v tis. Kč

Územní rozpočty

v tis. Kč

Zahraniční zdroje

- **Komunitární program LIFE/LIFE+** Program LIFE+ se skládá ze tří částí (pilířů) nazvaných „LIFE+ Příroda a biologická rozmanitost“, „LIFE+ Politika a správa v oblasti životního prostředí“ a „LIFE+ Informace a komunikace“.
- **Cíl 3 Evropská územní spolupráce 2007-2013 (a Interreg III)** – 5 bilaterálních operačních programů "Přeshraniční spolupráce": česko-saský, česko-bavorský, česko-rakouský, česko-slovenský, česko-polský.
- **Program Švýcarsko-české spolupráce**
- **Operační program životní prostředí (OPŽP)**
- **Fond soudržnosti,**

[Komunitární program LIFE+]

- finanční nástroj úzce zaměřený na životní prostředí.
- Program LIFE+ se skládá ze tří částí (pilířů):
 - „LIFE+ Příroda a biologická rozmanitost“,
 - „LIFE+ Politika a správa v oblasti životního prostředí“ a
 - „LIFE+ Informace a komunikace“.
- je financován z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF), ze kterého je na Programy vyčleněno celkem 4655 mil.EUR.

Cíl 3 Evropská spolupráce a Interreg III

- 5 bilaterálních operačních programů „Přeshraniční spolupráce“
 - česko-saský,
 - česko-bavorský,
 - česko-rakouský,
 - česko-slovenský a
 - česko-polský.

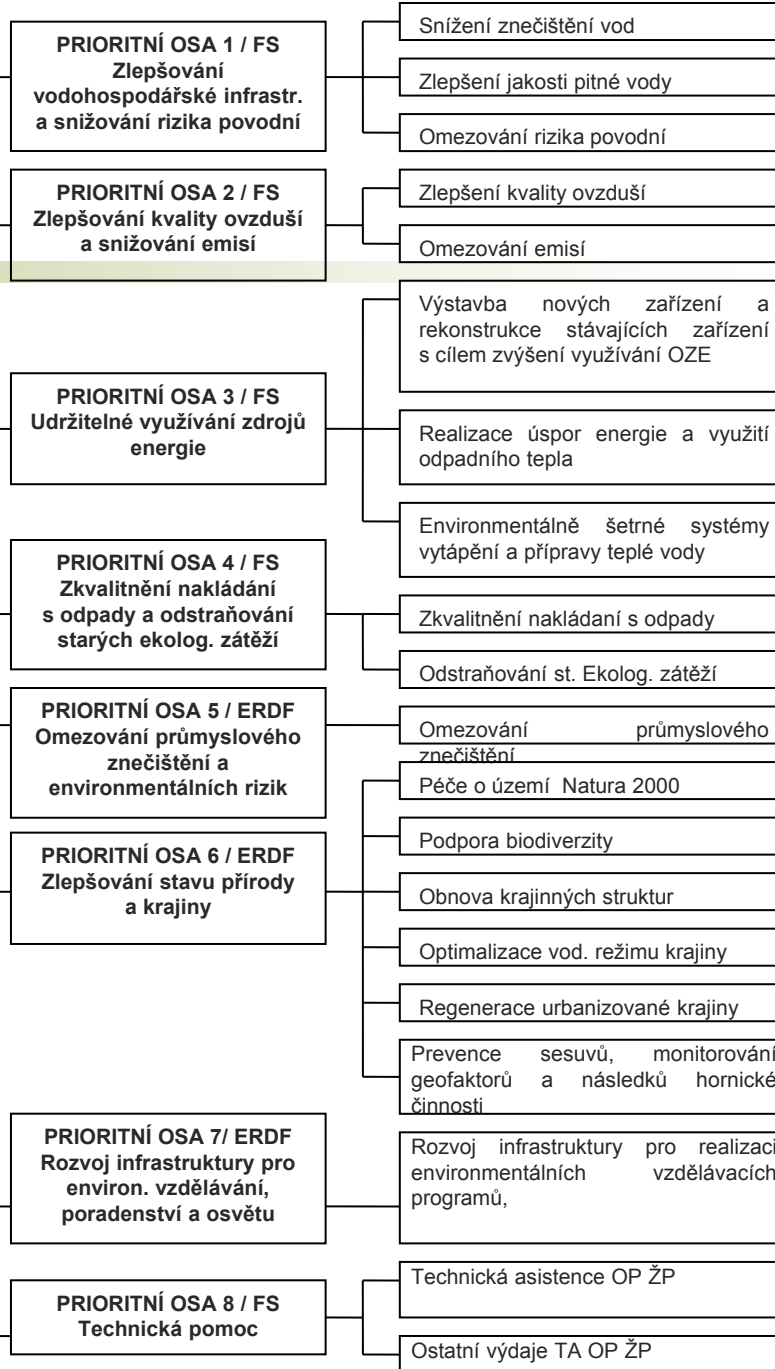
[OPŽP]

- druhým největším českým operačním programem pro období 2007-2010, kdy z evropských fondů (konkrétně Fondu soudržnosti a Evropského fondu pro regionální rozvoj) nabízí přes 5 miliard euro (18,4 % všech prostředků určených z fondů EU pro ČR).
- Připravený Státním fond životního prostředí a Ministerstvem životního prostředí ve spolupráci s Evropskou komisí, přináší ČR prostředky na podporu konkrétních projektů v sedmi oblastech – prioritních osách

OPŽP

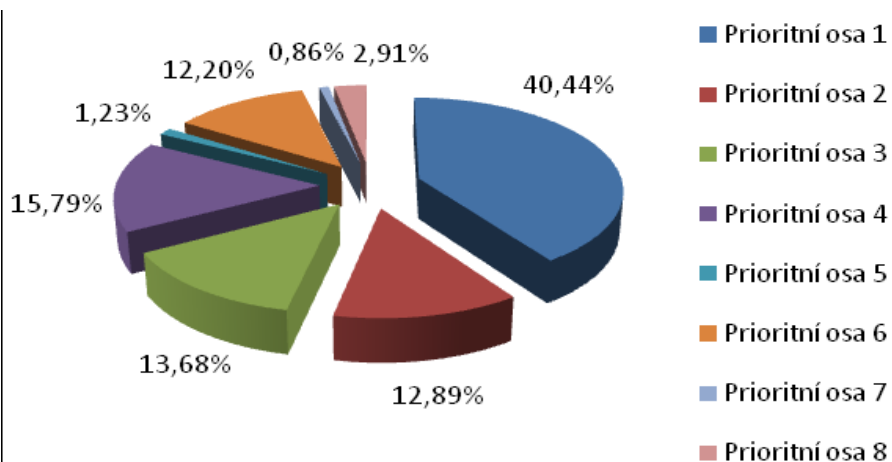
Prioritní osy

OPERACNÍ PROGRAM ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

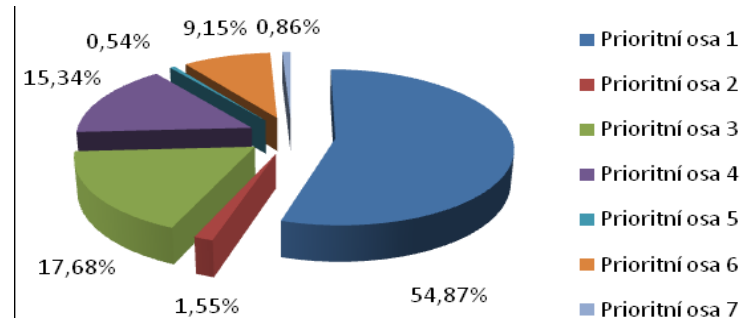

[OPŽP]

■ Podíl jednotlivých prioritních os v OP ŽP

Rozdělená podpora k 7.4.2010

Environmentální politika

- role státu (veřejné moci)
- nenáhodné řešení problému
- koncepce:
 - popis a hodnocení stavu
 - analýza problémů a rizik
 - definice cílů
 - návrh opatření a nástrojů

Environmentální politika

■ Globální

- zpravidla sektorové politiky – rámcové úmluvy

■ Supraregionální

- Akční programy EU (aktuálně 6.)

/rozhodnutí EP a Rady 1600/2002/ES/

■ národní

- Státní politika životního prostředí ČR
(aktuálně pro roky 2004-2010)

■ regionální, lokální

- např. v rámci programu rozvoje obce, programů rozvoje územního obvodu kraje, koncepce rozvoje cestovního ruchu, ...
/obecní a krajské zřízení/

Ekologická politika státu

- Zřízení potřebných orgánů a institucí
- Přijetí určitých principů
 - Státní politika životního prostředí
- Formulace základních cílů
- Volba vhodných nástrojů
- Zakotvení institucionální struktury i nástrojů do platných právních norem
- Kontrola fungování ekologické politiky

Organizační systém ochrany ŽP

- Podle územního hlediska
 - Orgány s mezinárodní působností
 - Orgány s celorepublikovou působností
 - Orgány s působností na nižších úrovních státní správy
- Podle rozsahu činnosti
 - Ochrana ŽP – hlavní náplň činnosti
 - Ochrana ŽP – jedna z činností
- Podle charakteru moci
 - Orgány zákonodárné
 - Orgány výkonné

[Politika životního prostředí EU]

- Ustanovení čl. III – 233 o politice ŽP
- Cíle:
 - udržování, ochrana a zlepšování kvality ŽP
 - ochrana lidského zdraví
 - obezřetné a racionální využívání přírodních zdrojů
 - podpora opatření na mezinárodní úrovni, čelících regionálním a celosvětovým problémům ŽP

[Historie politiky ŽP EU]

Hlavními body vývoje ochrany životního prostředí v rámci EU jsou:

- **1959** – první norma týkající se ŽP - směrnice 59/221/Euratom o ochraně pracovníků proti ionizujícímu záření
- **1972** – koná se mezinárodní konference o ŽP ve Stockholmu,
- **1973** – vytvoření první sekce Evropské komise, která se specializuje na ochranu ŽP + přijetí prvního akčního plánu pro ochranu životního prostředí
- **1980** – Evropský soudní dvůr potvrdil, že je možné přijímat evropské závazné normy o ochraně ŽP v rámci regulace vnitřního trhu
- **1981** – v rámci Evropské komise zřízeno samostatné generální ředitelství pro ŽP
- **1984** – zřízen první zvláštní fond pro ochranu ŽP na evropské úrovni
- **1987** – Jednotný evropský akt (Single European Act) vytváří zvláštní politiku ochrany životního prostředí
- **1992** – Maastrichtská smlouva zavádí princip, že při přijímání a provádění všech politik ES se musí přihlížet k dopadům na životní prostředí
- **1994** – je zřízen Kohezní fond (Fond soudržnosti), který mj. financuje projekty na ochranu životního prostředí.
- **2001** – platí VI. akční plán pro životní prostředí (2001-2010)

Zásady politiky ŽP EU

- Zásada **prevence** („je lepší než léčení“)
- Odstraňovat příčiny škod **na místě vzniku**
- Zásada „**znečišťovatel platí**“
- Princip **integrace** – zásady ochrany ŽP se musí promítat do definic a realizace všech politik EU a členských států
- Zásada **předběžné opatrnosti**
- Zásada **vysoké úrovně ochrany**, která se má promítat do všech legislativních a normativních kroků Komise

Nástroje politiky ŽP EU

- Legislativa
- Tržní nástroje
- Horizontální nástroje
- Finanční nástroje
- Volný přístup k informacím o znečištění ŽP
- „Eco-label“ – označení výrobků vyhovujících stanoveným normám
- „Eco-audit“ – dobrovolný audit technologických procesů z hlediska požadavků ochrany ŽP

[Legislativa]

- Směrnice (někdy nařízení) stanoví standardy pro vodní hospodářství, zacházení s odpady, kvalitu ovzduší, chemické produkty, hladinu hluku, ochranu přírody;
- V některých oblastech je přijetí směrnice podmíněno jednomyslností v Radě

[Tržní nástroje]

- „Měkké“ nástroje
 - „Eco-label“ a „Ecoaudit“, které posilují „image“ výrobce na trhu
- „Tvrdé“ nástroje,
 - fiskální stimuly a antistimuly, snaha o internalizaci nákladů a ztrát z poškození ŽP v cenách produktů
- Režim státních podpor, daňových úlev atd. přihlížejících k hledisku ochrany ŽP

Horizontální nástroje

- Zlepšení informačních zdrojů o ŽP, které poskytují mezinárodně srovnatelná data
- Vědecký výzkum a technický rozvoj, který řeší také prevenci a snížení dopadů na ŽP;
- Plánovací procedury: EIA (Environmental Impact Assessment) – závazná kritéria a postupy při hodnocení nových staveb i zaváděných výrobních postupů z hlediska dopadu na ŽP;
- Veřejná informovanost a výchova celé veřejnosti, aby vnímala problémy ŽP

[Finanční nástroje]

- Výdaje na ŽP tvoří jen 3% rozpočtu EU:
 - strukturální fondy také podporují environmentální projekty;
 - kohezní fond financuje dopravní a infrastrukturní projekty v chudších státech;
- Evropská investiční banka – cca 20% úvěrů jde na environmentální projekty.
- Programy financované přímo z prostředků EU
 - LIFE demonstrační kampaně o emisích a ochraně přírody;
 - ENVIREG financování environmentálních investic

Obsahové cíle programu „Směrem k udržitelnému rozvoji“

Zásady:

- Udržitelný rozvoj;
- Integrace cílů do ostatních politik EU
- Sdílená odpovědnost unie, států, regionů, regionálních a místních orgánů i občanů;
- Využít především tržní nástroje, které povzbuzují všechny účastníky k volbě řešení, jež jsou v souladu se zájmy ochrany ŽP.

Program zdůrazňuje tato témata

- Udržitelné řízení a hospodaření s přírodními zdroji;
- Integrace kontroly znečištění a prevence vzniku škodlivých odpadů
- Snížit spotřebo energie z neobnovitelných zdrojů;
- Zlepšit řízení dopravy s územní plány;
- Environmentální kvalita městských celků;
- Zlepšit veřejné zdraví a bezpečnost

[Akční plán 2001-2010]

- Priority:

- Boj proti změnám klimatu;
 - *Cíl – stabilizovat atmosférické koncentrace plynů způsobujících skleníkový efekt na úrovni, která nezpůsobí nepřirozené výkyvy zemského podnebí*
- Přírodní a biologická rozmanitost – chránit unikátní zdroj;
 - *Cíl – chránit a obnovit fungování přírodních ekosystémů a zastavit ztrátu biologické rozmanitosti v Evropské unii a v globálním měřítku. Chránit půdy před erozí a znečištěním.*

Akční plán 2001-2010

■ Priority:

- Životní prostředí a zdraví;
 - *Cíl – dosáhnout takové kvality životního prostředí, kde hladiny koncentrací škodlivin vytvořených člověkem, včetně nejrůznějších typů záření, nepovedou k významným nebezpečím pro zdraví člověka ani nebudou mít na zdraví člověka významné dopady*
- Trvale udržitelné využívání přírodních zdrojů a hospodaření s odpady
 - *Cíl – zajistit, aby spotřeba obnovitelných a neobnovitelných zdrojů nepřesáhla nosnou kapacitu životního prostředí. Je třeba přerušit spojení mezi využíváním zdrojů a ekonomickým růstem pomocí významně zlepšené účinnosti využívání zdrojů, odmaterializování hospodářství, a zamezováním vzniku odpadů.*

Státní politika životního prostředí ČR

- Ochrana životního prostředí a právo na příznivé životní prostředí je zajištěno v článku 35 Listiny základních práv a svobod ČR.
- Základním dokumentem ochrany a tvorby životního prostředí v ČR
- V současné době je zpracována pro období 2004 – 2010,
 - koresponduje s 6. akčním plánem EU pro životní prostředí,
 - koresponduje se Strategií životního prostředí OECD pro 1. dekádu 21. století z května 2001.

[Prioritní oblasti SPŽP]

1. Ochrana přírody, krajiny a biologické rozmanitosti
2. Udržitelné využívání přírodních zdrojů, materiálové toky a nakládání s odpady
3. Životní prostředí a kvalita života
4. Ochrana klimatického systému Země a omezení dálkového přenosu znečištění

Návrh priorit aktualizované SPŽP

1. Ochrana klimatu a omezování negativních dopadů jeho změny
2. Snižování negativních dopadů znečištění ovzduší
3. Ochrana a udržitelné využívání zdrojů
4. Ochrana biologické rozmanitosti
5. Environmentálně šetrné užívání krajiny
6. Bezpečné prostředí

Úkoly SPŽP ČR

- **Program Natura 2000** – stanovení režimu využívání území, plány managementu (včetně SEA), stále chybí potřebná legislativa – do roku 2004
- **Snížení znečištění vod dusičnany ze zemědělských zdrojů** – nutno implementovat akční program a monitoring
- **Recyklace materiálů včetně vozidel s ukončenou životností** (autovraky) – nutné dovybavení sběrných míst, chybí odpovídající demontážní a zpracovatelská centra, osvěta – do roku 2006
- **Omezení vstupu nebezpečných látek do povrchových a podzemních vod** – nutno připravit a realizovat akční programy – do roku 2009
- **Výstavba ČOV pro 2–10 tis. EO**, rekonstrukce ČOV nad 10 tis. EO – eliminace emisí dusíku a fosforu – do roku 2010

Úkoly SPŽP ČR

- **Biologicky rozložitelný TKO (BRKO)** – budování odděleného sběru a kompostování, postupně snížit množství BRKO ukládaného na skládky na 75, 50 a 35 % referenční hladiny (rok 1995) – do roku 2010
- **Péče o říční ekosystémy** (Rámcová směrnice 2000/60/ES o vodní politice), dosažení požadovaného stavu (dle definice v plánech povodí, viz předcházející fáze) – do roku 2015
- **Snížit imise v místech překročení limitů pro ochranu ekosystémů:**
 - dokončit a realizovat integrovaný program snížení emisí regionálních programů
 - pracovat místní programy zlepšení kvality ovzduší
- Dosažení 8% podílu elektřiny z obnovitelných zdrojů na hrubé spotřebě elektřiny ČR

[Principy SPŽP ČR]

- Zvyšování povědomí veřejnosti o otázkách životního prostředí.
- Zapojení veřejnosti,
- Hospodaření se zdroji a udržitelná spotřeba.
- Princip předběžné opatrnosti,
- Znečišťovatel platí.
- Zásada integrace.

Zvyšování povědomí veřejnosti

- V rámci zvyšování povědomí veřejnosti pak SPŽP definuje tzv. klíčové skupiny („major groups“) obyvatel, kterých se zvyšování povědomí týká především.
 - nestátní neziskové organizace, ženy, děti a mládež, národnostní menšiny, místní a regionální samospráva, zaměstnanci a jejich organizace, podnikatelé, obchod a průmysl, akademická obec a zemědělci.

[Zapojení veřejnosti]

- významný princip zejména ve vztahu k uplatnění principu přímé odpovědnosti za ochranu před negativními účinky živelních nebo průmyslových pohrom.

Hospodaření se zdroji a udržitelná spotřeba

- Zde upozorňuje na to, že u obnovitelných zdrojů musí být respektována rychlost jejich regenerace a že v současné době nejsou tyto zdroje využívány s ohledem na možnou rychlost jejich obnovy u obnovitelných zdrojů a jejich možnou vyčerpatelnost u zdrojů neobnovitelných.
- Prosazovat
 - **zásadu udržitelné spotřeby a výroby**

[Princip předběžné opatrnosti]

- který zdůrazňuje, že jsou mnohem účinnější a ekonomicky efektivnější **preventivní opatření** než náprava škod (jedná se především o případ nevratně znečištěných složek životního prostředí, vyčerpaných zdrojů, narušených ekosystémů a poškozeného zdraví).

[Princip znečišťovatel platí]

- Tento princip znamená zahrnutí negativních externalit týkajících se znečištění životního prostředí do nákladů znečišťovatele.

[Zásada integrace]

- Zde upozorňuje SPŽP, na to, že ochrana životního prostředí úzce souvisí s většinou sektorových politik a z tohoto zřetele je SPŽP politikou průřezovou, která musí být s ostatními sektorovými politikami jak koordinována, tak do nich integrována.

[Cíle SPŽP ČR]

- Ochrana přírody, krajiny a biologické rozmanitosti,
 - Zastavení poklesu biodiverzity
 - Péče o vodní a mokřadní ekosystémy, revitalizace vodních biotopů
- Udržitelné využívání přírodních zdrojů, materiálové toky a nakládání s odpady,
 - Ochrana povrchových a podzemních vod (jakost a množství, zdroje pitné vody)
 - Ochrana neobnovitelných přírodních zdrojů
 - Využívání obnovitelných zdrojů
 - Snižování energetické a materiálové náročnosti výroby a zvýšení materiálového a energetického využití odpadů
 - Odpovědné nakládání s nebezpečnými odpady

Cíle SPŽP ČR

- Životní prostředí a kvalita života,
 - Snižování zátěže prostředí a populace toxickými kovy a organickými polutanty
 - Snížení počtu (celkové rozlohy) území s překročenými kritickými zátěžemi ovzduší (acidifikace prostředí)
 - Ochrana životního prostředí a člověka před hlukem
 - Environmentálně příznivé využívání krajiny
 - Omezování antropogenních/průmyslových vlivů a rizik
 - Ochrana životního prostředí před negativními účinky živelních událostí a následky krizových situací
- Ochrana klimatického systému Země a omezení dálkového přenosu znečištění ovzduší
 - Snižování emisí skleníkových plynů (GHGs)
 - Snížení přeshraničních přenosů znečištění ovzduší
 - Ochrana ozonové vrstvy Země

[Odvětvové politiky SPŽP]

- Energetika
- Těžba nerostných surovin
- Průmysl
- Obchod
- Doprava
- Zemědělství a lesní hospodářství
- Ochrana a užívání vod
- Životní prostředí a zdraví
- Regionální rozvoj, obnova venkova a cestovní ruch

Energetika

■ Cíle SPŽP:

- minimalizace dopadů získávání energie,
- racionální spotřeba energie a zásobování energií v režimu udržitelného rozvoje.
- důraz na úspory a odstranění plýtvání na straně **spotřeby**,
- vytvářet podmínky pro **uplatnění obnovitelných zdrojů energie** s plněním národního cíle výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie na hrubé spotřebě elektřiny (8 % v roce 2010).

Těžba nerostných surovin

■ Cíle SPŽP:

- snižovat negativní vlivy dobývání nerostných surovin na životní prostředí a krajinu;
- vytvářet podmínky k zajištění potřeb našeho hospodářství nerostnými surovinami při respektování principů udržitelného rozvoje a environmentálních limitů těžby;
- zvýšit míru recyklace zejména stavebních materiálů a využívání odpadů jako druhotných surovin;

Cíle odvětvové politiky těžba NS

- vytvářet prostředí stimulující ke komplexnímu využívání nerostných zdrojů a k minimalizaci odpadů při využívání nerostných zdrojů;
- dosáhnout úrovně zemí EU v nižším čerpání neobnovitelných zdrojů nerostných surovin technickým rozvojem, jejich komplexním využitím a vyšším využíváním druhotných surovin a recyklace;
- omezit prohlubování koryt řek s cílem získávání surovin;
- přehodnotit systém a výši plateb úhrad z dobývacích prostorů s cílem jejich diferenciaci podle hodnoty dotčeného území.

[Průmysl]

■ Cíle SPŽP:

- Podpora ISO 9000 a ISO 14000.
- Orientace na malé a střední podniky.
- **Dobrovolné aktivity a dohody**, zejména:
 - Národní program čistší produkce,
 - Národní program zavádění systémů environmentálního řízení (EMAS),
 - Program energetického značení výrobků a další.
- Systém výměny informací o nejlepších dostupných technikách.
- Orientace na integrovanou výrobovou politiku,
- Zapojení veřejnosti – koncept udržitelné výroby a spotřeby.

Cíle OP Průmysl

- podporovat programy zaměřené na rozvoj **ekologického strojírenství** a na podporu **ekologických investic pro ochranu čistoty ovzduší**, pro úpravu a čištění odpadních vod, pro zpracování a odstraňování odpadů a pro zavádění „čistších“ technologií;
- zajistit **splnění emisních stropů** a splnění Národního programu snížení emisí u zvláště velkých spalovacích zdrojů, snížení příspěvku k imisním koncentracím, snížení emisí VOC;
- **snižovat emitované polutanty do vzduchu a do vody** a neznečišťovat vodní toky průmyslovými vodami a odpadními a chemickými látkami a zdokonalovat čištění odpadních a důlních vod;
- omezovat výrobu, dovoz a používání nebezpečných chemických látek a nahrazovat je alternativními produkty;
- **podporovat eko-inovace**

Obchod

■ Cíle SPŽP

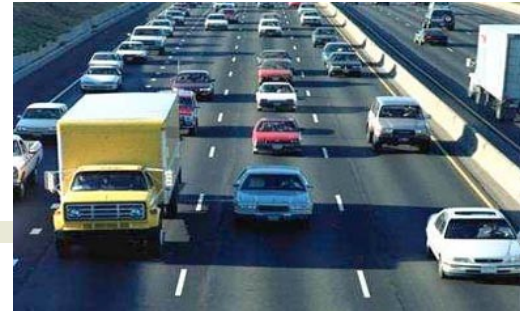
- informovat spotřebitele o environmentálních vlastnostech výrobků, služeb a destinací cestovního ruchu;
- důsledně zavádět informace o přítomnosti nebo nepřítomnosti nebezpečných látek, o původu materiálů používaných v určitém výrobku, o recyklovatelnosti výrobku apod.;
- zavést pravidla pro informování o výrobcích u **všech typů výrobků** a prohlášení výrobce týkající se dopadů výrobku na životní prostředí;
- zavést vhodné mechanismy sledování pravdivosti těchto prohlášení výrobců o dopadech jejich výrobků na životní prostředí;
- legislativními opatřeními ukončit dovoz surovin i výrobků pocházejících z dřevin tropických pralesů a tajgy

[Obchod]

■ Cíle SPŽP

- využít doporučení z Realizačních programů Plánu odpadového hospodářství ČR, zejména Realizačního programu pro obaly a odpady z obalů, pro elektrická a elektronická zařízení, pro oleje, pro pneumatiky, pro baterie a akumulátory, pro autovraky, pro průmyslové odpady a další, které budou obsahovat vhodná doporučení;
- **zvýšit energetické štítkování na zboží;**
- zvýšit kontrolu pohybu nebezpečných látek v obchodě
- zakázat dovoz látek poškozujících ozónovou vrstvu ze třetích zemí a důsledně provádět regulaci dovozu podle požadavků EU;

Doprava

- Cíle SPŽP:
 - podporovat **změnu podílu osobní a nákladní přepravy** ve prospěch environmentálně šetrnějších druhů, jako je železniční, kombinovaná a dále veřejná osobní a cyklistická doprava;
 - při modernizaci silniční sítě využívat především **stávající silnice**
 - podporovat silniční obchvaty měst, protihlukové bariéry podél silnic i železničních tratí
 - **budovat hustou síť bezpečných oddělených cyklostezek;**
 - podporovat výstavbu zařízení pro cyklistickou dopravu v kombinaci s veřejnou dopravou (**system bike-and-ride**) a pěší dopravou;
 - podporovat budování komplexních integrovaných dopravních systémů ve městech a jejich okolí s výraznějším uplatněním kolejové dopravy (vč. železnice);

[Doprava]

■ Cíle SPŽP

- v městských aglomeracích podporovat kombinovaný systém individuální a veřejné dopravy (systém park-and-ride), doplněný **regulací parkování a přístupu osobních automobilů do center**;
- podporovat využití alternativních paliv (zejména v městské hromadné dopravě), včetně výstavby distribuční sítě tak, aby v roce 2020 činil jejich podíl minimálně 20%;
- zdokonalit systém kontroly technického stavu motorových dopravních prostředků v provozu tak, aby nedocházelo k nadměrnému poškozování složek životního prostředí;
- realizovat programy, které budou vést ke snižování emisí z dopravy;
- minimalizovat odpady z dopravy s důrazem na jejich opětovné využití;
- podporovat opatření ke zvýšení bezpečnosti dopravy a ochrany pěších a cyklistů;

Zemědělství a lesní hospodářství

- vytvořit podmínky pro rozvoj **multifunkčního zemědělství** zlepšující ekologickou stabilitu krajiny;
- podporovat **ekologicky šetrné způsoby hospodaření** (ekologické a integrované zemědělství), s cílem zvýšit podíl plochy zemědělského půdního fondu, na kterém je provozováno ekologické zemědělství do roku 2005 alespoň na **6 %** a do roku 2010 minimálně na **10%** zejména ve zvláště chráněných územích a chráněných oblastech přirozené akumulace vod;

Ekologické zemědělství

	2006	2007	2008	2009
Počet ekofarem	963	1 318	1 976	2 689
Výměra zemědělské půdy v ekologickém zemědělství (ha)	281 535	312 890	341 632	398 407
Podíl na celkové výměře zemědělské půdy (%)	6,61	7,35	8,04	9,38
Výměra orné půdy (ha)	23 478,57	295 052	35 178	44 906
Výměra trvalých travních porostů (ha)	232 189,53	257 899	281 596	329 469
Výměra trvalých kultur (sady) (ha)	1 195,61	1 625	2 764	4 331
Výměra trvalých kultur (vinice) (ha)		245	341	
Ostatní plochy (ha)	24 670,97	23 616	21 753	19 937
Počet výrobců biopotravin	152	253	345	4292

Zemědělství a lesní hospodářství

- vyřešit problém začlenění ploch, na nichž jsou pěstovány rychle rostoucí dřeviny a případně jiné netradiční trvale rostoucí dřeviny;
- podporovat zvýšené využívání zemědělské biomasy jako obnovitelných surovin a pro energetické účely, aniž by docházelo k nežádoucímu rozšíření invazních druhů rostlin;
- podporovat programy na technické a energetické využití biologicky rozložitelných odpadů a jiných biodegradabilních látek;
- omezit plošné i bodové znečištění povrchových a podzemních vod, zejména kontrolou dodržování správné zemědělské praxe při skladování a aplikaci agrochemikálií a statkových hnojiv;

Zemědělství a lesní hospodářství

- zachovat mokřady v zemědělské krajině a v lesních ekosystémech;
- zachovat a využívat genofond lesů;
- podporovat obnovu lesních ekosystémů v imisně postižených oblastech;
- podporovat certifikační proces v rámci systému PEFC (trvale udržitelné hospodaření v lesích) a uplatnění šetrných technologií při hospodaření v lesích;
- podporovat maximální využívání dřevní hmoty, jako přírodního dobře zpracovatelného materiálu a energetické suroviny z obnovitelného přírodního zdroje;
- dosáhnout a následně udržovat rovnováhu mezi stavy lesních ekosystémů a stavy zvěře.

Ochrana a užívání vod

- splnit požadavek směrnice Rady 91/271/EHS o čištění městských odpadních vod do roku 2010;
- snížit plošné znečištění povrchových a podzemních vod a zabránit, popř. snížit, následky havarijního znečištění;
- trvale monitorovat organické polutanty a toxické kovy v povrchové a podzemní vodě;
- zvýšit prevenci ochrany před povodněmi a zmírnit dopady období sucha zvýšením retenční a retardační schopnosti krajiny,;
- pokračovat v realizaci programu Prevence před povodněmi,
- podporovat odbahňování rybníků;
- podporovat přirozené tvary vodních toků (meandry);
- zpřísnit podmínky pro povolování staveb a činnosti v záplavových území s cílem předcházet zbytečným škodám;
- při realizaci vodních děl důsledně respektovat zájmy ochrany přírody a krajiny;

Regionální rozvoj, obnova venkova a cestovní ruch

- podporovat města a obce při realizaci jejich záměrů v oblasti životního prostředí, zvláště pokud tyto záměry nebo zamýšlené dopady přesahují hranice jedné obce, popř. pokud jsou nad finančními možnostmi obcí;
- podporovat a chránit krajinný ráz území a jeho prvky
- podporovat programy, které souvisejí s péčí o přírodu a krajinu;
- podporovat místní samosprávy a nevládní organizace při realizaci Programu obnovy venkova;
- monitorovat vývoj cestovního ruchu s využitím indikátorů jeho dopadů na životní prostředí a místní rozvoj
- podporovat rozvoj šetrných, ekologicky únosných forem cestovního ruchu;
- vytvořit síť regionálních center šetrné turistiky koordinované národním centrem;
- rozšiřovat cestovní ruch a turistiku do méně atraktivních oblastí pomocí Evropských strukturálních fondů;
- adaptovat stávající nevyužité hospodářské budovy pro ubytovací, restaurační a informační služby.

-
- A large black left bracket and a large yellow right bracket are positioned at the top of the slide, with a horizontal olive-green line passing through them.
- zavést ekologickou certifikaci a propagaci destinací cestovního ruchu, respektujících zásady ochrany životního prostředí.
 - pečovat o krajinu rozvojem venkovské turistiky, ekoturistiky a ekoagroturistiky;
 - podporovat rozvoj environmentálně šetrných dopravních systémů ve všech oblastech cestovního ruchu;
 - zajišťovat podmínky pro pěší, příp. cyklistickou, přístupnost krajiny rekonstrukcí a zřizováním polních a lesních cest v souvislosti s prováděnými pozemkovými úpravami, jako nástrojem realizace péče o krajinu;
 - podporovat vytváření pěších zón v centrech měst či v jejich historicky cenných částech a usnadnit jejich dostupnost pro cyklisty;
 - revitalizovat železniční tratě a železniční stanice, jako možná centra služeb pro ekologicky šetrnou pěší turistiku a cykloturistiku;

[Výkonná moc]

- a) Vláda ČR
- b) Ministerstva (Ministerstvo životního prostředí)
- c) Zvláštní orgány zřízené za účelem plnění speciálních úkolů v ochraně ŽP
 - Česká inspekce životního prostředí
 - CENIA (Česká informační agentura ŽP)
 - Správy národních parků a chráněných krajinných území
 - Státní fond životního prostředí
- d) Krajské úřady
- e) Okresní úřady
- f) Orgány obcí

Nástroje realizace SPŽP

1. Zvyšování povědomí veřejnosti v otázkách životního prostředí, environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
2. Právní nástroje
3. Ekonomické nástroje
4. Dobrovolné nástroje
5. Informační nástroje
6. Nástroje strategického plánování
7. Nástroje zapojování veřejnosti
8. Nástroje výzkumu a vývoje
9. Mezinárodní nástroje
10. Institucionální nástroje

Ekonomické nástroje – definice

- **definice:**

„prostředky ochrany životního prostředí, jejichž účelem je podnítit zájem na ochraně životního prostředí ekonomickou stimulací“

- stačí?
- NE!

Ekonomické nástroje – znaky

- jde o **opatření finanční povahy**, tedy opatření, při nichž dochází k akumulaci, alokaci, redistribuci a/nebo užití peněžní masy,
- jejich **cílem je přispět k ochraně životního prostředí**,
- k jejich realizaci může docházet **jak ve veřejné sféře, tak i ve sféře soukromé**,
- jejich **primárním účelem je buď ovlivňování chování** regulovaného subjektu, **nebo zajištění** disponibilních finančních **prostředků** k provádění opatření na ochranu životního prostředí, případně obojí,
- **váží se zásadně k právem dovolenému** (ať mlčky či výslovně) **způsobu chování** - nejde o tresty (účelem není sankcionovat protiprávní jednání)

Ekonomické nástroje – funkce

■ motivační

chování	ekonomicky výhodné	ekonomicky nevýhodné
příznivé pro ŽP	+ / +	+ / -
nepříznivé pro ŽP	- / +	- / -

■ akumulační

též: internalizační, fiskální, zajišťovací,
kompenzační

Ekonomické nástroje – druhy

- platby k ochraně životního prostředí
 - daně (včetně daňových úlev)
 - poplatky
 - cla
 - cenové úhrady
- fondy
 - státní a jiné veřejné fondy
 - finanční rezervy, finanční jistoty (kauce)
 - „zelené“ investiční fondy
- povinné environmentální pojištění
- trhy s obchodovatelnými kvótami a limity
- zálohové systémy
- výdaje z veřejných rozpočtů
 - přímé výdaje na opatření k ochraně životního prostředí
 - finanční podpory (dotace, úvěry, záruky za komerční úvěry, cenové garance)
- (oceňování životního prostředí)

[Platební nástroje I.]

■ Daně

- tzv. environmentální daně (z uhlí aj. fosilních paliv a energie z nich)
- zvýhodnění / znevýhodnění u „obecných“ daní (různá forma, příklady: DPH, spotřební daně, ...)
- celková „bilance“ daňové soustavy

■ Cla

- ústup

■ Cenové úhrady

- za užívání veřejných zařízení

[Daně]

- daně k ochraně životního prostředí x komunální (místní) daně
- V současné době fungují:
 - Daně na energie
 - dle obsahu energie v palivech
 - dle obsahu uhlíku
 - elektřina, fosilní zdroje, obnovitelné zdroje energie vyčleňovány
 - daně k ochraně životního prostředí
 - komunální (místní) daně
 - poplatky/daně na výrobky
 - za spotřebu látek poškozujících ozónovou vrstvu,
 - za užívání vybraných umělých hnojiv a pesticidů,
 - za užívání baterií,
 - za používání tašek z umělých hmot apod.

[Daňové úlevy]

- v rámci DPH,
- v rámci spotřebních daní,
- v rámci daní z příjmů,
- v rámci silniční daně,
- v rámci daně z nemovitostí,
- v rámci daně dědické a darovací.

[Platební nástroje II. - poplatky]

pojem, druhy:

- Emisní poplatky
(za znečišťování / poškozování život. prostředí)
- Uživatelské poplatky
(za využívání přírodních zdrojů)
- Poplatky za výrobky
 - poplatky za spotřebu látek poškozujících ozónovou vrstvu Země

[Emisní poplatky]

- poplatky za znečišťování ovzduší
 - MŽP navrhne za úřednické cesty letadlem emisní poplatek,
- poplatky za vypouštění odpadních vod,
- poplatky za ukládání odpadů na skládky,
- poplatky za spalování odpadů,
- poplatky za hluk,
- administrativní, resp. místní poplatky

Uživatelské poplatky

- pokrytí nákladů kolektivních služeb
- financování místních vlád
- sběr odpadu, stočné
- poplatky/daně za užití přírodních zdrojů:
 - poplatky za odběry podzemní vody
 - poplatky za odběry povrchových vod
 - odvody za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu
 - poplatky za odnětí pozemků plnicích funkci lesa
 - úhrady z dobývacího prostoru
 - úhrady z vydobytých vyhrazených nerostů
 - poplatky za kácení dřevin
 - poplatky za spotřebu látek poškozujících ozonovou vrstvu,
 - poplatky za užívání vybraných umělých hnojiv a pesticidů,
 - poplatky za používání tašek z umělých hmot, apod.

Fondy

- **Státní a jiné veřejné fondy**

účel: *alokace fin. prostředků pro financování opatření k ochraně ŽP*
např.: SFŽP, krajské fondy pro naléhavá opatření (vody), Jaderný účet, Recyklačný fond (SK),

- **Finanční rezervy**

účel: *zajistit fin. prostředky pro budoucí jistou potřebu*
např.: provoz skládek odpadu, těžba nerostů)

- **Finanční jistiny / kauce**

účel: *zajistit fin. prostředky pro budoucí možnou potřebu*
např. přeshraniční přeprava nebezpečného odpadu
alt. k povinnému pojištění

- **„Zelené“ investiční fondy**

Povinné environmentální pojištění

- Předmětem odpovědnost za poškození životního prostředí, ne škoda! (?)
- Např.: prevence závažných havárií, atomové právo, přeshraniční přeprava odpadů, Antarktida

Zálohové systémy (deposit-refund system)

- princip: zboží (příp. obal apod.) se neprodává, ale „vydává na zálohu“ (záruka vrácení peněz při vrácení „zboží“ – neplést s reklamací!!!)
- příklady: vratné lahve aj. obaly

Trhy s obchodovatelnými kvótami a limity

■ Předmět obchodu:

- NE povolení, ale oprávnění, resp. povinnost
- převoditelné, kvantifikovatelné, měřitelné
- příklady: emise CO₂ aj. skleníkových plynů, půda, ...

■ Vymezení trhu:

- teritoriální (s ohledem na předmět), bubbles
- personální

■ Fáze:

- stanovení celkové kvóty a její rozdělení, resp. stanovení indiv. limitů
 - cena, metoda
- „spotřeba“, obchodování (organizace trhu), ofsety aj.

■ Zpřísnování podmínek:

- redistribucí, výkupem, snižováním hodnoty

Flexibilní tržní mechanismy - obchodovatelné povolení

- převoditelné kvóty („cap and trade“)
- kredity na snížení emisí
- průměrné limity na obdobné výrobky
- převoditelná uživatelská práva
- převoditelná práva čerpat přírodní zdroje

[Ceny a životní prostředí]

■ cenová regulace

- garance výkupních cen (pevné ceny, minimální ceny, ...) – forma nepřímé podpory(?)

■ oceňování

- nejde přímo o ekonomický nástroj
- nezbytný předpoklad po realizaci řady ekonomických nástrojů (nejen)

Hodnocení ekonomických nástrojů

■ Výhody:

- Tržní konformita
- Nižší náklady regulace
- Ekonomická efektivnost
- Inovativnost

■ Nevýhody:

- Nejistý výsledek
- Omezený věcný dopad

■ Rizika:

- „Kouzlo nechtěného“
- „Vytloukání klínu klínem“
- „Vyschlé zdroje“
- „Motivovaný regulátor“

Děkuji za pozornost

soukopova@econ.muni.cz